

Examen VWO
2014

tijdvak 1
woensdag 21 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen (pilot)

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 29 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 70 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Aanwijzing voor de kandidaat

Als in een vraag staat dat je een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan gebruik je in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

Opgave 1 Heeft het vrijwilligerswerk toekomst?

Bij deze opgave horen tekst 1 en 2 en de tabellen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In Nederland zijn ruim 4 miljoen mensen actief in het vrijwilligerswerk. Bij vrijwilligerswerk gaat het om 'werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving' (uit rapport 'Vrijwilligerswerk in meervoud. Civil society en vrijwilligerswerk 5', Sociaal en Cultureel Planbureau 2009).

Mantelzorg waar een vergoeding tegenover staat valt in deze definitie dus niet onder vrijwilligerswerk, net zomin als het af en toe een boodschapje doen voor je zieke buurvrouw (want dat is niet georganiseerd) of een maatschappelijke stage (want die is niet vrijwillig).

Het maatschappelijk belang van vrijwilligerswerk kun je beargumenteren met behulp van verschillende kernconcepten, bijvoorbeeld met het sociologische kernconcept groepsvorming.

- 2p 1 Beargumenteer met behulp van twee **andere** sociologische kernconcepten wat het maatschappelijk belang is van vrijwilligerswerk.

Lees tekst 1.

In tekst 1 wordt vrijwilligerswerk als een particuliere actie voor een collectieve zaak gezien. Bij de uitvoering daarvan kan zich het 'freeriders'-probleem voordoen.

- 1p 2 Leg uit dat bij vrijwilligerswerk zoals in speeltuinen en buurthuizen het 'freeriders'-probleem kan optreden.

- 1p 3 Geef een reden waarom juist de overheid een oplossing kan bieden voor het 'freeriders'-probleem.

Lees de regels 1 tot en met 37 van tekst 2.

- 2p 4 – Formuleer een hypothese die in het onderzoek van de sociologen Hill en Den Dulk (regels 26-37) is getoetst.
– Wat is de onafhankelijke variabele en wat is de afhankelijke variabele in deze hypothese?

Lees de regels 38 tot en met 80 van tekst 2.

Uit onderzoek blijken vooral protestantse scholen sterk te zijn in het stimuleren van vrijwilligerswerk.

- 4p **5** Wat zouden Nederlandse scholen kunnen doen om vrijwilligerswerk te stimuleren?
Gebruik in je antwoord de kernconcepten cultuur en socialisatie en de gegevens uit de regels 38-80 van tekst 2.

Bekijk tabel 1.

De onderste drie rijen van tabel 1 geven een verband aan.

- 1p **6** Wat houdt dit verband in?
2p **7** Kun je op basis van deze gegevens ook concluderen dat er sprake is van een causaal verband? Licht je antwoord toe.

Bekijk tabel 2 en 3.

- 3p **8** Beredeneer op grond van de tabellen 2 en 3 of het aantal vrijwilligers in de toekomst zal afnemen of zal toenemen.

De trend in kerkelijke gezindten in Nederland die uit tabel 3 is af te lezen, is al sinds de jaren zestig van de vorige eeuw gaande.

- 4p **9** Geef met behulp van de processen rationalisering en individualisering een verklaring voor de trend in kerkelijke gezindten in Nederland die uit tabel 3 is af te lezen.

Opgave 2 Identiteit in de polder

Bij deze opgave horen figuur 1 en de teksten 3 tot en met 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Als het aan minister Plasterk van Binnenlandse Zaken ligt, moeten de twaalf Nederlandse provincies in 2025 zijn opgegaan in vijf landsdelen. De overheid wil afslanken: minder bureaucratie, politici en bestuurders. Bovendien hebben de provincies volgens de minister hun functie verloren. De eerste stap in de grote herindelingsoperatie moet volgens de minister in 2016 afgerond zijn: het fuseren van de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland (figuur 1). Er is veel weerstand van de provincies (tekst 3 en 4). Zo vrezen veel bewoners van de provincie Flevoland dat hun provincie haar eigen identiteit verliest (tekst 5).

In december 2013 heeft een meerderheid in de Eerste Kamer een motie aangenomen waarin het kabinet gevraagd wordt om de fusie van de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland uit te stellen.

Bekijk figuur 1 en gebruik tekst 3 en 4.

Er zijn verschillende besluitvormingsmodellen. Eén van deze modellen is het stromenmodel van Kingdon. Volgens dit model ontstaat er beleid als er sprake is van een 'window of opportunity'.

Stel dat de fusieplannen van de minister **niet** doorgaan.

- 3p 10 Geef hiervoor een verklaring met behulp van een 'window of opportunity'. Verwijs in je antwoord naar gegevens uit tekst 3 en tekst 4. Geef eerst de drie kenmerken van een 'window of opportunity' van het model van Kingdon.

De onderlinge verhoudingen tussen de rijksoverheid, de provincies en de gemeenten zijn vastgelegd in de grondwet.

De Eerste Kamer heeft in december 2013 een motie aangenomen om de fusieplannen op te schorten.

- 1p 11 Kunnen de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland de plannen van minister Plasterk tegenhouden? Leg je antwoord uit met behulp van de bestaande verhoudingen tussen de bestuurslagen.

Als het fusieplan zou worden uitgevoerd, is dat een voorbeeld van verandering in een samenleving. Maatschappelijke veranderingen zijn te beschrijven en te verklaren vanuit verschillende wetenschappelijke benaderingen.

Stel dat de fusieplannen **toch** doorgaan.

- 2p 12 Hoe zou de rationele-keuzebenadering het doorgaan van de fusieplannen verklaren?

Hoewel het bestuur van de provincie Utrecht de fusieplannen van minister Plasterk afwijst (tekst 3) wil de Provinciale Staten van Utrecht onder 4000 mensen een peiling houden om te weten te komen wat de mensen in de provincie Utrecht van de fusieplannen vinden.

Een onderzoeksbureau krijgt de opdracht die peiling uit te voeren. Het bureau moet een steekproef trekken en een enquête opstellen. Deze stappen van sociaalwetenschappelijk onderzoek moeten voldoen aan algemene wetenschappelijke eisen.

- 2p 13 Noem een algemene wetenschappelijke eis waaraan een steekproef moet voldoen.

Wat houdt deze eis in?

- 2p 14 Noem een algemene wetenschappelijke eis waaraan een enquête moet voldoen.

Wat houdt deze eis in?

Gebruik tekst 5.

- 1p 15 Geef aan wat onder de identiteit van een regio (zoals Flevoland) wordt verstaan en illustreer dit met een voorbeeld van de identiteit van Flevoland uit tekst 5.

Er zijn twee wetenschappelijke scholen over het ontstaan van een nationale identiteit of een regionale identiteit. Wetenschappers van de eerste school leggen de nadruk op verhalen en mythen uit nationale of regionale cultuur. Deze verhalen zijn vaak verzonnen: 'invented traditions'.

Wetenschappers van de tweede school gaan uit van tradities die onze nationale of regionale identiteit en cultuur bepalen.

Vergelijk de visie van Stengs in tekst 5 met de twee wetenschappelijke scholen.

- 1p 16 Leg uit met welke wetenschappelijke school de visie van Stengs overeenkomt. Gebruik in je antwoord gegevens uit tekst 5.
- 1p 17 Leg uit welke conclusie je uit de opvattingen van **Stengs** kunt trekken over de mate van sociale cohesie op het niveau van de provincie Flevoland. Gebruik in je antwoord gegevens uit tekst 5.
- 1p 18 Leg uit welke conclusie je uit de opvattingen van **Vriend** kunt trekken over de mate van sociale cohesie op het niveau van de provincie Flevoland. Gebruik in je antwoord gegevens uit tekst 5.

Opgave 3 Een nieuwe klassenmaatschappij?

Bij deze opgave horen tekst 6 en figuur 2 uit het bronnenboekje.

Lees tekst 6.

In tekst 6 wordt gesteld dat sociale stijging de afgelopen decennia in Nederland vanzelfsprekend is geworden (regels 8-10). Dit is mede het gevolg van moderniseringsprocessen op economisch terrein.

- 4p 19 Geef een verklaring voor de toename van sociale stijging van de afgelopen decennia in Nederland.
Gebruik in je antwoord twee processen van modernisering op economisch gebied vanaf het midden van de twintigste eeuw.

De auteurs van tekst 6 plaatsen in hun artikel een kanttekening bij Nederland als open samenleving. Ze beweren dat sociale afkomst nog steeds van invloed is op het bereikte opleidingsniveau (zie regels 19-23).

- 4p 20 Leg uit met zowel het begrip cultureel kapitaal als met het begrip economisch kapitaal dat het sociale milieu waaruit mensen afkomstig zijn van invloed is op het door hen bereikte opleidingsniveau.

De auteurs van tekst 6 stellen dat de kloof tussen hoger en lager opgeleiden groter wordt. Hoger en lager opgeleiden hebben steeds minder contact met elkaar. De meerderheid van de Nederlanders vindt dat problematisch. De auteurs spreken daarom van het gevaar van het ontstaan van een nieuwe klassenmaatschappij.

Verschillende sociaalwetenschappelijke benaderingen duiden deze ontwikkeling in de samenleving op verschillende manieren.

- 3p 21 Leg uit welke sociaalwetenschappelijke benadering het ontstaan van een nieuwe klassenmaatschappij vooral als een **bindingsvraagstuk** zal zien. Gebruik in je antwoord een passend kernconcept.

- 3p 22 Leg uit welke sociaalwetenschappelijke benadering het ontstaan van een nieuwe klassenmaatschappij vooral als een **verhoudingsvraagstuk** zal zien. Gebruik in je antwoord een passend kernconcept.

De auteurs van tekst 6 beweren dat de oude klassenmaatschappij succesvol is bestreden, maar dat we gaandeweg een nieuwe klassenmaatschappij creëren (zie de regels 29-32).

De oude klassenmaatschappij werd gekenmerkt door grote tegenstellingen tussen een relatief kleine groep burgers met veel geld en macht die de productiemiddelen bezaten en grote groepen arbeiders die arm waren en in slechte levensomstandigheden verkeerden. Er was in de oude klassenmaatschappij nauwelijks sprake van sociale stijging.

- 6p 23 Leg uit dat het democratiseringsproces mede heeft bijgedragen aan het verdwijnen van de oude klassenmaatschappij.

Gebruik in je antwoord:

- de relatie tussen groepsvorming en het democratiseringsproces;
- de relatie tussen groepsvorming en representatie;
- de relatie tussen representatie en macht.

Bekijk figuur 2.

- 2p 24 – Formuleer een hypothese die getoetst wordt met onderzoeksgegevens zoals weergegeven in figuur 2.
– Leg uit of deze hypothese in figuur 2 weerlegd wordt of bevestigd.

Opgave 4 Conflict Noord-Korea en Zuid-Korea

Bij deze opgave horen figuur 3 en de teksten 7 tot en met 10 uit het bronnenboekje.

Gebruik tekst 7.

Er zijn twee vormen van dictaturen: autoritaire en totalitaire regimes.

- 3p 25 Heeft Noord-Korea een autoritair of een totalitair regime?

Beargumenteer je antwoord.

Gebruik in je antwoord drie kenmerken van een autoritair of totalitair regime. Verwijs per kenmerk naar een gegeven uit tekst 7.

Lees tekst 8 en 9.

In het conflict tussen Noord-Korea en Zuid-Korea doet zich het veiligheidsdilemma van nationale staten voor.

- 4p 26 Leg het optreden van het veiligheidsdilemma in het conflict tussen Noord-Korea en Zuid-Korea uit aan de hand van de teksten 7, 8 en 9.

Gebruik in je antwoord twee kenmerken van het veiligheidsdilemma van nationale staten.

Gebruik tekst 10.

In het beoordelen van culturen van andere landen zijn twee visies te onderscheiden: cultureel universalisme en cultureel relativisme.

- 2p 27 Leg uit bij welke visie de auteur van tekst 10 het meeste aansluit.

Er zijn verschillende soorten theorieën die de verhoudingen tussen staten beschrijven en verklaren: realistische, liberale, marxistische, sociaalconstructivistische en politiek-psychologische theorieën.

- 3p 28 Leg uit met welk soort theorieën over de verhoudingen tussen staten de opvattingen van de schrijver van tekst 10 het meest overeenkomen.

Al vrij snel na zijn aantreden als leider van Noord-Korea dreigde Kim Jong-un om nucleaire wapens te gebruiken tegen Zuid-Korea en de VS. Volgens sommige Korea-deskundigen valt zijn dreigende taal deels te verklaren vanuit zijn streven naar gezag.

- 2p 29 Leg uit met behulp van tekst 10 dat de dreigende taal van Kim Jong-un zijn gezag zou kunnen versterken.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.